

Norwegian A: language and literature – Higher level – Paper 1
Norvégien A : langue et littérature – Niveau supérieur – Épreuve 1
Noruego A: lengua y literatura – Nivel superior – Prueba 1

Wednesday 4 May 2016 (afternoon)

Mercredi 4 mai 2016 (après-midi)

Miércoles 4 de mayo de 2016 (tarde)

2 hours / 2 heures / 2 horas

Instructions to candidates

- The Bokmål version is followed by the Nynorsk version.
- Do not open this examination paper until instructed to do so.
- Choose either the Bokmål version or the Nynorsk version.
- Question 1 consists of two texts for comparative analysis.
- Question 2 consists of two texts for comparative analysis.
- Choose either question 1 or question 2. Write one comparative textual analysis.
- The maximum mark for this examination paper is **[20 marks]**.

Instructions destinées aux candidats

- La version en Bokmål est suivie de la version en Nynorsk.
- N'ouvrez pas cette épreuve avant d'y être autorisé(e).
- Choisissez ou la version en Bokmål ou la version en Nynorsk.
- La question 1 comporte deux textes pour l'analyse comparative.
- La question 2 comporte deux textes pour l'analyse comparative.
- Choisissez soit la question 1, soit la question 2. Rédigez une analyse comparative de textes.
- Le nombre maximum de points pour cette épreuve d'examen est de **[20 points]**.

Instrucciones para los alumnos

- La versión en Bokmål es seguida por la versión en Nynorsk.
- No abra esta prueba hasta que se lo autoricen.
- Elija la versión en Bokmål o la versión en Nynorsk.
- En la pregunta 1 hay dos textos para el análisis comparativo.
- En la pregunta 2 hay dos textos para el análisis comparativo.
- Elija la pregunta 1 o la pregunta 2. Escriba un análisis comparativo de los textos.
- La puntuación máxima para esta prueba de examen es **[20 puntos]**.

Norwegian A: language and literature – Bokmål version

Norvégien A : langue et littérature – version en Bokmål

Noruego A: lengua y literatura – versión en Bokmål

Blank page
Page vierge
Página en blanco

Velg enten oppgave 1 **eller** oppgave 2.

1. Analyser og sammenlign de to tekstene nedenfor. Pek på likheter og forskjeller mellom de to tekstene. Vis sammenhengen mellom kontekst, mottakergruppe, formålet med tekstene og litterære og språklige virkemidler.

Tekst A

SVENSKEN, DANSKEN OG NORDMANNEN

En dag ble jeg ringt opp av en telefonselger som sa at han jobbet som kommunikator. Det var i hvert fall det han kalte seg. Selv kalte jeg ham helt andre ting.

Turn over / Tournez la page / Véase al dorso

Jon Niklas Rønning, nordmannen

er komiker og tekstforfatter, 35 år gammel. Mest kjent fra komikerduoen Bye & Rønning som har laget egne TV-humorserier på NRK1, radioprogrammer og helaftens sceneforestillinger. Ga i 2009 ut sin første bok «Generasjon Facebook – eller: Da alle skulle bli noe i media» på Aschehoug forlag.

Anders
Roslund
svensken

Lea Korsgaard
dansen

Uten forvarsel skjedde det over hele Norge. Butikkseilene ble forfremmet til salgskonsulenter. Kaffekokerne ble baristakunstnere, og brukte Fretex-klær ble markedsført som «vintage clothing». Dette kalles evfemisme, eller forskjønning av ord og uttrykk som fremstår som for vanlige – eller for brutalt direkte.

For 25 år siden lanserte avdøde standup-komiker George Carlin platen «Parental Advisory: Explicit Lyrics». Sistekuttet på skiven, «Euphemisms», er en skole for oss språkinteresserte. Carlin hevder at evfemismer gjør at vi aldri klarer å forholde oss helt til livets uutholdelige realiteter. Han nevner at det er påfallende at det ikke er noen som blir «gamle» lenger. Alle blir «eldre». Det er ingen som dør lenger, alle «går bort». Som om de bare forsvant ut døren for å kjøpe røyk på 7-Eleven, og aldri fant veien hjem igjen.

Ingen får sparken. De blir utsatt for nedbemanning. Ingen er arbeidsledige. De er «mellom jobber». Sekretærer kaller seg for kommunikasjonsrådgivere, strippere mener at de er glamourmodeller, mens bartendere er mixologister. Konduktører er

blitt togledere. Stasjonsmestere er blitt områdesjefer. Ingen jobber i hudpleiesalong, men på spa. Lys- og lydteknikere er blitt lys- og lyddesignere og vaskehjelper er blitt parkettkosmetologer.

Politikere bruker det hele tiden. Reklamebyråer har gjort det til levebrød. Og har du vært på restaurant i utlandet, merker du at det er stor forskjell på kinarestaurant og «asian cuisine», nærmere bestemt 50 euro.

Hovedsakelig brukes evfemismer for å vilde folk. Som Carlin sier; politikere forandrer ikke skolesystemet, de gjennomfører reformer. Ingen vil ha kritikk, alle ønsker bare «feedback». Og ingenting kalles problemer lenger, alt er «utfordringer». Prøv å si det til en som sliter med alkoholproblemer.

Plutselig fikk alle matvarer betegnelsen «gourmet».

Gourmetkylling, gourmetpasta og gourmetpølser. Jeg har til og med sett tilbud på gourmetpopcorn. I TV-verdenen er det ingen som har ideer til programmer, alle har «konsepter» eller «formater». Jeg jobbet for et sånt «format» en gang, hvor jeg hadde skrevet en sketsj. En kommersiell TV-produsent ba om å få se teksten fordi han ville «kvalitetssikre» den. Det viste seg å bety endre, skrive den om og gjøre den

dårligere. Uka før finanskrisen var et faktum, ble jeg oppringt av en fyr fra banken min som ville tipse meg om et gunstig høyrisiko aksjefond. Han kalte seg rådgiver. I hodet mitt var det bare et ord som virket dekkende, nemlig selger.

Eiendomsmeglerne markedsfører små kott i leiligheter som «intime fritidsværelser», mens slitne hus uten tak og gulv er «lønnsomme oppussingsobjekter». Støyende bråk fra gaten kalles «et levende og urbant miljø», mens totalt avsidesliggende leiligheter, sies å ligge «i landlige, sentrumsnære omgivelser». Når eiendomsmeglerne prøver å lure meg, får jeg lyst til å be dem dra til helvete. Eller for å si det med deres eget språk: råde dem til å få seg en ny og spennende livsstil i et romslig og godt oppvarmet mørkt lokale under bakkeplan.

Min komikerhelt George Carlin gjorde meg oppmerksom på et annet pussig språkfenomen, såkalte «oxymorons». På norsk heter dette «innebygde selvmotsigelser», en språkfigur innenfor retorikk som kombinerer to kontraster. Når to fremmede følelser eller uttrykk settes sammen, blir de, ved sin nærhet til hverandre, selvmotsigende. Carlin lister opp ord som kunstig liv, ekte falsk,

felles uenighet, levende død, rolig fest og ærlig politiker. Han mente at den unøyaktige omgangen med ord, gjør språket vårt upresist. Jeg er stygt redd for at han hadde «ganske rett».

For er det mulig å være amatørekspert, lærerstudent eller trofast ektemann? Kan man ha en lang brifing? Og hva gjør man egentlig på jobbferie? Det virker lite trolig at noe kan være en ekte kopi, at man kan tjene en liten formue eller at det kan ha en avkjølende effekt for strupen å drikke ildvann.

[...]

Noen ganger har jeg lyst til å gå rundt med rød sprayboks og korrigere selvmotsigende graffitibudskap i Oslo. I hvert fall det ene slagordet jeg går forbi hver morgen, hvor det står «anarki ruler». Vi bruker de innebygde selvmotsigelsene så selvfølgelig at vi ikke stusser over dem lenger. Men hvordan kan en krig være hellig? Finnes det egentlig en liten katastrofe? Og er det mulig for skuespillere å spille naturlig? Vi tror det gir mening når vi hevder å være mildt entusiastiske, at vi haster oss sakte eller opplever øredøvende stillhet.

Resultatet blir en vassen grøt av meningsløsheter. Kan noe være nesten perfekt? Er det overhodet mulig for oss komikere å drive med planlagt improvisasjon? Og kan noen forklare meg betydningen av selvmotsigende ord som hjemmekontor, militære fredsstyrker og dansebandmusikk?

Grensen er nådd. Jeg trenger en langhelg på fjellet. Jeg tar med meg en George Carlin-bok, skaper meg en ny tradisjon, setter meg på en liten høyde og nyter en saftig vegetarburger, leser gamle nyheter og drikker tørr vin fra et plastglass. Det kommer til å bli fryktelig fint.

Jon Niklas Rønning, *Bergens Tidende* (2014)

Tekst B

Foto: Jonas Ekstromer / NTB scanpix

I utkanten av smiley-skogen

Kvifor er ikkje bokstavane våre lenger nok til å uttrykkje kjensler og ironi?

KOMMENTAR

MARIANN SCHJEIDE

Her om dagen kommenterte eg eit Instagram-bilete. Eg var nøgd med kommentaren min, syntest eg var passe sarkastisk og morosam. Mottakaren syntest ikkje det. Han oppfatta ikkje ironien, og eg fekk eit forklaringsproblem. Men eg hadde ingen smiley bak. Og det var heilt bevisst, for hadde eg hatt ein smiley bak, ville det blitt platt, lett, inga dobbel tyding, ingen ironisk distanse. Ingen humor, slik eg ser det.

Humor og intelligens heng saman. Humor, om han er ørlite «avansert», handlar om å oppfatte nyansar, dobbel botn, fleirtydigheit, leik med språket. Står det eit smilefjes bak, er det som å rive vekk stultene orda går på, det blir flatt og «opp i dagen». Eg er særskild aktiv på sosiale medium. Det er navlestrengen min. Og stadig oftare opplever eg å bli misforstått, stadige oftare opplever eg å måtte forklare kva eg «eigentleg meinte», fordi eg blir tillagd motiv og meiningar eg ikkje opplever eg har. Min påstand er at det er fordi eg ikkje brukar smilefjes.

Eg ser at når nokon legg ut ein status om noko trist som har hendt dei, til dømes eit

dødsfall, inneheld kommentarfeltet under stort sett ei rad med raude hjarte. Kvifor ikkje prøve seg på nokre velmeinte ord i staden for å hengje seg på eit gjentakande hjarteinferno?

Men eg innser at lett tilgjengelege smilefjes kanskje har opna dører for mindre skriveføre, dei blant oss som før kanskje har vegra seg for å skrive. No som så mange er aktive på sosiale medium, så krev det at vi kan uttrykkje oss på eit tastatur, og det tastaturet er gjerne på mobilen vår med smilefjesrekkja lett tilgjengeleg. Men skal det orsake det eg opplever som ei forflating av språket?

I utkanten av den livate og bråkete smiley-skogen skal eg slikke såra mine og sørgje. Kanskje skal eg innsjå at slaget er tapt, utan at eg skjønna heilt kva som treffe meg. Kva skjedde med dei 29 ranke og stolte bokstavane våre, dei eg har hatt eit kjærleiksforhold til nesten heile livet? Kvifor er dei ikkje lenger nok til å uttrykkje kjensler og ironi? Og ja, eg sørgjer litt fordi eg er så fascinert av språket, kommunikasjonen, nyansane, elegansen i ironien og sarkasmen. Eg kjem framleis til å gråte deilig over dikta til Marie Takvam, fordi ho skildrar fjella på Sunnmøre som lyser av gull utan å bruke andre bilete enn dei metaforiske, fordi ho viser oss det meir med orda sine enn noko bilete kan skildre. For bokstavane sette saman til ord aleine, kan uttrykkje glede, sorga, tankane rundt livet, døden, havet og kjærleiken.

Mariann Schjeide, *Dag og Tid* (2015)

Blank page
Page vierge
Página en blanco

Turn over / Tournez la page / Véase al dorso

2. Analyser og sammenlign de to tekstene nedenfor. Pek på likheter og forskjeller mellom de to tekstene. Vis sammenhengen mellom kontekst, mottakergruppe, formålet med tekstene og litterære og språklige virkemidler.

Tekst C

Unge har sterk tro på egen framtid

Norske tenåringer er jevnt over fornøyd og har store forventninger og ambisjoner for voksenlivet. Fagfolk advarer mot å bli for utålmodige i jakten på et liv med høyt forbruk.

Ifølge Ungdata tror tre av fire i ungdomsskole og videregående skole at de vil bli lykkelige videre i livet, og hele 45 prosent sier at de ikke tror de noen gang vil bli arbeidsledig.

«Jeg synes dette er veldig hyggelig, og sannsynligvis har de et korrekt syn på framtida. Det kan selvsagt skje dramatiske ting som vil endre livet i Norge, både på grunn av klimaendringer og økonomi, men ut fra hvordan vi har det nå, er nok ikke forventningene urealistiske,» sier psykolog Peder Kjøs til NTB.

Troen på god økonomi er også der. 87 prosent av ungdommene tror de vil eie sin egen bolig i framtida. Bare 1 prosent svarer nei på dette.

«Hvis du sjekker hvor mange på for eksempel 45 år som eier egen bolig, er det omtrent like mange,» påpeker Kjøs.

[...]

Godt vant

De unge tilbringer i økende grad fritid hjemme, med god og gratis tilgang på digital underholdning. Norske boliger er blitt større, så de fleste tenåringer har eget rom, og mange disponerer kjeller- eller loftstue. Foreldrenes inntekt finansieres i dag en mye høyere levestandard enn for 15–20 år siden.

Så mange som sju av ti unge er «svært fornøyd» med foreldrene sine, og de aller fleste opplever dem som viktige støttespillere i hverdagen.

[...]

LEVER GODT: Foreldrenes inntekt finansierer i dag en mye høyere levestandard for unge enn for 15–20 år siden. Her ligger unge i kø for en One Direction-konsert.
FOTO: HEIKO JUNGE, NTB SCANPIX

Kvartlivskrise

Kjøs tror foreldre bidrar til at barna får høye forventninger til hvor komfortabelt livet blir, men at det er en levestandard som kan bli vanskelig å opprettholde når man flytter hjemmefra.

Tall fra Ipsos MMI for DNB viser at nærmere en halv million unge mellom 20 og 30 år sier de er blakke, noen ofte, andre sjeldnere. Når de mangler penger, er det svært få som sier de sparer, venter, kutter forbruket eller jobber ekstra. Blant studentene sier to av tre at de låner av familien og fire av ti at de bruker kredittkort. Blant unge i jobb sier omtrent halvparten at de ville lånt av familien eller brukt kredittkort.

«Det er ikke akkurat noe nytt å låne av mamma og pappa, særlig ikke hvis man vet at de har god råd, men det er skremmende at så mange tyr til kredittkort,» sier Kjøs.

Forbrukerøkonom Silje Sandmæl i DNB mener det er tabubelagt å vise at man ikke har råd:

«Vi snakker ikke om det, i frykt for at de rundt oss skal se på oss som «mislykket». Selv om man er ung og kanskje student, ligger det en slags forventning der fra omgivelsene om å ha mer kontroll. Unge sammenligner seg også mye med andre. Sosiale medier blir ofte brukt som referansepunkt og er med på å forsterke følelsen av å ikke strekke til.»

Matte Estep, *Klassekampen* (2015)

Tekst D

Vi som berre lever få dagar

KOMMENTAR

WALID AL-KUBAISI

Ein av militærleiarane som budde i Bagdad i Det osmanske riket, hadde ei usemje med den tyrkiske sultanen. Difor gav landshovdingen ordre om å drepa han.

Militærleiararen fekk vita om dette, og dimed flykta han til det området styremaktene ikkje hadde kontroll over: den vestlege ørkenen i Irak.

5 Han gjekk mange dagar i ørkenen før han såg ein landsby i det fjerne. Han trudde det var ei luftspegling. Men då han nærma seg, innsåg han at det verkeleg var ein landsby.

Det var tradisjon at folk gravla sine daude på ein stad som ligg utanfor landsbyen. Då han gjekk mot landsbyen, gjekk han forbi gravlunden. Han las då namna på gravstøttene og vart forundra, for han såg til dømes namnet «Muhammed Karim», og under stod det at «han levde 10 7 dagar». Grava ved sida av var for «Kamal Majedi, levde 14 dagar». Han passerte tre–fire graver, og der stod der «Samira Muhsen, levde 18 dagar». Alle dei daude levde berre få dagar.

Han greidde ikkje forstå dette. Han tenkte: Desse folka, alle saman, levde berre få dagar. Kvifor? Er dette ein spesiell gravlund berre for dei som levde korte liv?

15 Han skjøna inkje, men heldt fram forbi gravlunden, mot byen. Han såg ein gjesteheim som hørde til stammehovdingen, og det var eit ope hus for alle gjester. Dei kunne eta og drikka så lenge dei var der. Han kom inn og vart i huset i tre dagar før dei, i tråd med tradisjonen, spurde kven han var og kva ærend han hadde.

«Kven er du? Kva ærend har du?» spurde hovdingen.

20 Mannen svara: «Før eg svarar, har eg sjølv noko eg undrar på: Eg gjekk forbi gravlunden og såg at menneska berre hadde levd nokre få dagar. Kven er dei?»

«Dei er våre daude i stammen», svara hovdingen.

«Vel, lever dei berre nokre få dagar?» spurde mannen.

25 Stammehovdingen lo og svara: «Nei. Dei levde årelange liv, men når dei døyr, tel vi berre dei dagane dei var lukkelege. Miserable dagar tel ikkje som ein del av livet deira. Ja, gjest! Vi tel berre dei lukkelege dagane dei opplevde i dei lange åra.»

Etter å ha grubla nokre sekund sa han til hovdingen: «Eg er no gjesten dykkar og har flykta til dykk. Kanskje døyr eg mellom dykk, då må de skriva på gravstøtta: ‘Amir Ali, han gjekk rett frå livmor til grava.’»

På grava mi skal det stå: «Walid al-Kubaisi – levde tre dagar.»

Walid Al-Kubaisi, *Dag og Tid* (2015)

Norwegian A: language and literature – Nynorsk version

Norvégien A : langue et littérature – version en Nynorsk

Noruego A: lengua y literatura – versión en Nynorsk

Blank page
Page vierge
Página en blanco

Velg enten oppgave 1 **eller** oppgave 2.

1. Analyser og samanlikn dei to tekstane nedanfor. Peik på fellestrekk og skilnader mellom dei to tekstane. Vis samanhengen mellom kontekst, mottakargruppe, formålet med tekstane og litterære og språklege verkemiddel.

Tekst A

SVENSKEN, DANSKEN OG NORDMANNEN

En dag ble jeg ringt opp av en telefonselger som sa at han jobbet som kommunikator. Det var i hvert fall det han kalte seg. Selv kalte jeg ham helt andre ting.

Turn over / Tournez la page / Véase al dorso

Jon Niklas Rønning, nordmannen

er komiker og tekstforfatter, 35 år gammel. Mest kjent fra komikerduoen Bye & Rønning som har laget egne TV-humorserier på NRK1, radioprogrammer og helaftens sceneforestillinger. Ga i 2009 ut sin første bok «Generasjon Facebook – eller: Da alle skulle bli noe i media» på Aschehoug forlag.

Anders
Roslund
svensken

Lea Korsgaard
dansen

Uten forvarsel skjedde det over hele Norge. Butikkselgene ble forfremmet til salgskonsulenter. Kaffekokerne ble baristakunstnere, og brukte Fretex-klær ble markedsført som «vintage clothing». Dette kalles evfemisme, eller forskjønning av ord og uttrykk som fremstår som for vanlige – eller for brutalt direkte.

For 25 år siden lanserte avdøde standup-komiker George Carlin platen «Parental Advisory: Explicit Lyrics». Sistekuttet på skiven, «Euphemisms», er en skole for oss språkinteresserte. Carlin hevder at evfemismer gjør at vi aldri klarer å forholde oss helt til livets uutholdelige realiteter. Han nevner at det er påfallende at det ikke er noen som blir «gamle» lenger. Alle blir «eldre». Det er ingen som dør lenger, alle «går bort». Som om de bare forsvant ut døren for å kjøpe røyk på 7-Eleven, og aldri fant veien hjem igjen.

Ingen får sparken. De blir utsatt for nedbemanning. Ingen er arbeidsledige. De er «mellom jobber». Sekretærer kaller seg for kommunikasjonsrådgivere, strippere mener at de er glamourmodeller, mens bartendere er mixologister. Konduktører er

blitt togledere. Stasjonsmestere er blitt områdesjefer. Ingen jobber i hudpleiesalong, men på spa. Lys- og lydteknikere er blitt lys- og lyddesignere og vaskehjelper er blitt parkettkosmetologer.

Politikere bruker det hele tiden. Reklamebyråer har gjort det til levebrød. Og har du vært på restaurant i utlandet, merker du at det er stor forskjell på kinarestaurant og «asian cuisine», nærmere bestemt 50 euro.

Hovedsakelig brukes evfemismer for å vilde folk. Som Carlin sier; politikere forandrer ikke skolesystemet, de gjennomfører reformer. Ingen vil ha kritikk, alle ønsker bare «feedback». Og ingenting kalles problemer lenger, alt er «utfordringer». Prøv å si det til en som sliter med alkoholproblemer.

Plutselig fikk alle matvarer betegnelsen «gourmet».

Gourmetkylling, gourmetpasta og gourmetpølser. Jeg har til og med sett tilbud på gourmetpopcorn. I TV-verdenen er det ingen som har ideer til programmer, alle har «konsepter» eller «formater». Jeg jobbet for et sånt «format» en gang, hvor jeg hadde skrevet en sketsj. En kommersiell TV-produsent ba om å få se teksten fordi han ville «kvalitetssikre» den. Det viste seg å bety endre, skrive den om og gjøre den

dårligere. Uka før finanskrisen var et faktum, ble jeg oppringt av en fyr fra banken min som ville tipse meg om et gunstig høyrisiko aksjefond. Han kalte seg rådgiver. I hodet mitt var det bare et ord som virket dekkende, nemlig selger.

Eiendomsmeglerne markedsfører små kott i leiligheter som «intime fritidsværelser», mens slitne hus uten tak og gulv er «lønnsomme oppussingsobjekter». Støyende bråk fra gaten kalles «et levende og urbant miljø», mens totalt avsidesliggende leiligheter, sies å ligge «i landlige, sentrumsnære omgivelser». Når eiendomsmeglerne prøver å lure meg, får jeg lyst til å be dem dra til helvete. Eller for å si det med deres eget språk: råde dem til å få seg en ny og spennende livsstil i et romslig og godt oppvarmet mørkt lokale under bakkeplan.

Min komikerhelt George Carlin gjorde meg oppmerksom på et annet pussig språkfenomen, såkalte «oxymorons». På norsk heter dette «innebygde selvmotsigelser», en språkfigur innenfor retorikk som kombinerer to kontraster. Når to fremmede følelser eller uttrykk settes sammen, blir de, ved sin nærhet til hverandre, selvmotsigende. Carlin lister opp ord som kunstig liv, ekte falsk,

felles uenighet, levende død, rolig fest og ærlig politiker. Han mente at den unøyaktige omgangen med ord, gjør språket vårt upresist. Jeg er stygt redd for at han hadde «ganske rett».

For er det mulig å være amatørekspert, lærerstudent eller trofast ektemann? Kan man ha en lang brifing? Og hva gjør man egentlig på jobbferie? Det virker lite trolig at noe kan være en ekte kopi, at man kan tjene en liten formue eller at det kan ha en avkjølende effekt for strupen å drikke ildvann.

[...]

Noen ganger har jeg lyst til å gå rundt med rød sprayboks og korrigere selvmotsigende graffitibudskap i Oslo. I hvert fall det ene slagordet jeg går forbi hver morgen, hvor det står «anarki ruler». Vi bruker de innebygde selvmotsigelsene så selvfølgelig at vi ikke stusser over dem lenger. Men hvordan kan en krig være hellig? Finnes det egentlig en liten katastrofe? Og er det mulig for skuespillere å spille naturlig? Vi tror det gir mening når vi hevder å være mildt entusiastiske, at vi haster oss sakte eller opplever øredøvende stillhet.

Resultatet blir en vassen grøt av meningsløsheter. Kan noe være nesten perfekt? Er det overhodet mulig for oss komikere å drive med planlagt improvisasjon? Og kan noen forklare meg betydningen av selvmotsigende ord som hjemmekontor, militære fredsstyrker og dansebandmusikk?

Grensen er nådd. Jeg trenger en langhelg på fjellet. Jeg tar med meg en George Carlin-bok, skaper meg en ny tradisjon, setter meg på en liten høyde og nyter en saftig vegetarburger, leser gamle nyheter og drikker tørr vin fra et plastglass. Det kommer til å bli fryktelig fint.

Jon Niklas Rønning, *Bergens Tidende* (2014)

Tekst B

Foto: Jonas Ekstromer / NTB scanpix

I utkanten av smiley-skogen

Kvifor er ikkje bokstavane våre lenger nok til å uttrykkje kjensler og ironi?

KOMMENTAR

MARIANN SCHJEIDE

Her om dagen kommenterte eg eit Instagram-bilete. Eg var nøgd med kommentaren min, syntest eg var passe sarkastisk og morosam. Mottakaren syntest ikkje det. Han oppfatta ikkje ironien, og eg fekk eit forklaringsproblem. Men eg hadde ingen smiley bak. Og det var heilt bevisst, for hadde eg hatt ein smiley bak, ville det blitt platt, lett, inga dobbel tyding, ingen ironisk distanse. Ingen humor, slik eg ser det.

Humor og intelligens heng saman. Humor, om han er ørlite «avansert», handlar om å oppfatte nyansar, dobbel botn, fleirtydigheit, leik med språket. Står det eit smilefjes bak, er det som å rive vekk stultene orda går på, det blir flatt og «opp i dagen». Eg er særskild aktiv på sosiale medium. Det er navlestrengen min. Og stadig oftare opplever eg å bli misforstått, stadige oftare opplever eg å måtte forklare kva eg «eigentleg meinte», fordi eg blir tillagd motiv og meiningar eg ikkje opplever eg har. Min påstand er at det er fordi eg ikkje brukar smilefjes.

Eg ser at når nokon legg ut ein status om noko trist som har hendt dei, til dømes eit

dødsfall, inneheld kommentarfeltet under stort sett ei rad med raude hjarte. Kvifor ikkje prøve seg på nokre velmeinte ord i staden for å hengje seg på eit gjentakande hjarteinferno?

Men eg innser at lett tilgjengelege smilefjes kanskje har opna dører for mindre skriveføre, dei blant oss som før kanskje har vegra seg for å skrive. No som så mange er aktive på sosiale medium, så krev det at vi kan uttrykkje oss på eit tastatur, og det tastaturet er gjerne på mobilen vår med smilefjesrekkja lett tilgjengeleg. Men skal det orsake det eg opplever som ei forflating av språket?

I utkanten av den livate og bråkete smiley-skogen skal eg slikke såra mine og sørgje. Kanskje skal eg innsjå at slaget er tapt, utan at eg skjønna heilt kva som treffe meg. Kva skjedde med dei 29 ranke og stolte bokstavane våre, dei eg har hatt eit kjærleiksforhold til nesten heile livet? Kvifor er dei ikkje lenger nok til å uttrykkje kjensler og ironi? Og ja, eg sørgjer litt fordi eg er så fascinert av språket, kommunikasjonen, nyansane, elegansen i ironien og sarkasmen. Eg kjem framleis til å gråte deilig over dikta til Marie Takvam, fordi ho skildrar fjella på Sunnmøre som lyser av gull utan å bruke andre bilete enn dei metaforiske, fordi ho viser oss det meir med orda sine enn noko bilete kan skildre. For bokstavane sette saman til ord aleine, kan uttrykkje gleda, sorga, tankane rundt livet, døden, havet og kjærleiken.

Mariann Schjeide, *Dag og Tid* (2015)

Blank page
Page vierge
Página en blanco

Turn over / Tournez la page / Véase al dorso

2. Analyser og samanlikn dei to tekstane nedanfor. Peik på fellestrekk og skilnader mellom dei to tekstane. Vis sammenhengen mellom kontekst, mottakargruppe, formålet med tekstane og litterære og språklege verkemiddel.

Tekst C

Unge har sterk tro på egen framtid

Norske tenåringer er jevnt over fornøyd og har store forventninger og ambisjoner for voksenlivet. Fagfolk advarer mot å bli for utålmodige i jakten på et liv med høyt forbruk.

Ifølge Ungdata tror tre av fire i ungdomsskole og videregående skole at de vil bli lykkelige videre i livet, og hele 45 prosent sier at de ikke tror de noen gang vil bli arbeidsledig.

«Jeg syns dette er veldig hyggelig, og sannsynligvis har de et korrekt syn på framtida. Det kan selvsagt skje dramatiske ting som vil endre livet i Norge, både på grunn av klimaendringer og økonomi, men ut fra hvordan vi har det nå, er nok ikke forventningene urealistiske,» sier psykolog Peder Kjøs til NTB.

Troen på god økonomi er også der. 87 prosent av ungdommene tror de vil eie sin egen bolig i framtida. Bare 1 prosent svarer nei på dette.

«Hvis du sjekker hvor mange på for eksempel 45 år som eier egen bolig, er det omtrent like mange,» påpeker Kjøs.

[...]

Godt vant

De unge tilbringer i økende grad fritid hjemme, med god og gratis tilgang på digital underholdning. Norske boliger er blitt større, så de fleste tenåringer har eget rom, og mange disponerer kjeller- eller loftstue. Foreldrenes inntekt finansierer i dag en mye høyere levestandard enn for 15–20 år siden.

Så mange som sju av ti unge er «svært fornøyd» med foreldrene sine, og de aller fleste opplever dem som viktige støttespillere i hverdagen.

[...]

LEVER GODT: Foreldrenes inntekt finansierer i dag en mye høyere levestandard for unge enn for 15–20 år siden. Her ligger unge i kø for en One Direction-konsert. FOTO: HEIKO JUNGE, NTB SCANPIX

Kvartlivskrise

Kjøs tror foreldre bidrar til at barna får høye forventninger til hvor komfortabelt livet blir, men at det er en levestandard som kan bli vanskelig å opprettholde når man flytter hjemmefra.

Tall fra Ipsos MMI for DNB viser at nærmere en halv million unge mellom 20 og 30 år sier de er blakke, noen ofte, andre sjeldnere. Når de mangler penger, er det svært få som sier de sparer, venter, kutter forbruket eller jobber ekstra. Blant studentene sier to av tre at de låner av familien og fire av ti at de bruker kredittkort. Blant unge i jobb sier omtrent halvparten at de ville lånt av familien eller brukt kredittkort.

«Det er ikke akkurat noe nytt å låne av mamma og pappa, særlig ikke hvis man vet at de har god råd, men det er skremmende at så mange tyr til kredittkort,» sier Kjøs.

Forbrukerøkonom Silje Sandmæl i DNB mener det er tabubelagt å vise at man ikke har råd:

«Vi snakker ikke om det, i frykt for at de rundt oss skal se på oss som «mislykket». Selv om man er ung og kanskje student, ligger det en slags forventning der fra omgivelsene om å ha mer kontroll. Unge sammenligner seg også mye med andre. Sosiale medier blir ofte brukt som referansepunkt og er med på å forsterke følelsen av å ikke strekke til.»

Matte Estep, *Klassekampen* (2015)

Tekst D

Vi som berre lever få dagar

KOMMENTAR

WALID AL-KUBAISI

Ein av militærleiarane som budde i Bagdad i Det osmanske riket, hadde ei usemje med den tyrkiske sultanen. Difor gav landshovdingen ordre om å drepa han.

Militærleiararen fekk vita om dette, og dimed flykta han til det området styremaktene ikkje hadde kontroll over: den vestlege ørkenen i Irak.

5 Han gjekk mange dagar i ørkenen før han såg ein landsby i det fjerne. Han trudde det var ei luftspegling. Men då han nærma seg, innsåg han at det verkeleg var ein landsby.

Det var tradisjon at folk gravla sine daude på ein stad som ligg utanfor landsbyen. Då han gjekk mot landsbyen, gjekk han forbi gravlunden. Han las då namna på gravstøttene og vart forundra, for han såg til dømes namnet «Muhammed Karim», og under stod det at «han levde 10 7 dagar». Grava ved sida av var for «Kamal Majedi, levde 14 dagar». Han passerte tre–fire graver, og der stod der «Samira Muhsen, levde 18 dagar». Alle dei daude levde berre få dagar.

Han greidde ikkje forstå dette. Han tenkte: Desse folka, alle saman, levde berre få dagar. Kvifor? Er dette ein spesiell gravlund berre for dei som levde korte liv?

15 Han skjøna inkje, men heldt fram forbi gravlunden, mot byen. Han såg ein gjesteheim som hørde til stammehovdingen, og det var eit ope hus for alle gjester. Dei kunne eta og drikka så lenge dei var der. Han kom inn og vart i huset i tre dagar før dei, i tråd med tradisjonen, spurde kven han var og kva ærend han hadde.

«Kven er du? Kva ærend har du?» spurde hovdingen.

20 Mannen svara: «Før eg svarar, har eg sjølv noko eg undrar på: Eg gjekk forbi gravlunden og såg at menneska berre hadde levd nokre få dagar. Kven er dei?»

«Dei er våre daude i stammen», svara hovdingen.

«Vel, lever dei berre nokre få dagar?» spurde mannen.

25 Stammehovdingen lo og svara: «Nei. Dei levde årelange liv, men når dei døyr, tel vi berre dei dagane dei var lukkelege. Miserable dagar tel ikkje som ein del av livet deira. Ja, gjest! Vi tel berre dei lukkelege dagane dei opplevde i dei lange åra.»

Etter å ha grubla nokre sekund sa han til hovdingen: «Eg er no gjesten dykkar og har flykta til dykk. Kanskje døyr eg mellom dykk, då må de skriva på gravstøtta: ‘Amir Ali, han gjekk rett frå livmor til grava.’»

På grava mi skal det stå: «Walid al-Kubaisi – levde tre dagar.»

Walid Al-Kubaisi, *Dag og Tid* (2015)